

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№12
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 598 sahifa,
2-dekabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijranovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayeva X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda

Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Yangi O'zbekiston sharoitida ayollar ijtimoiy faolligini oshirishda psixologik motivatsiya va o'z-o'zini rivojlantirish strategiyalari	26
<i>Xuseynova Abira Amanovna</i>	
Pragmalinguodidactic Principles in Teaching English for Philologist Students and their Application in Intercultural Communication.....	31
<i>Arzieva Bibi-Sanem Aynazarovna</i>	
Metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan biologiya o'quv materiallarini loyihalash, joriy etish va samaradorligini baholash.....	35
<i>Abdurasulova Gulrux Habibullayevna</i>	
Oligofreniya holatida neyropsixologik tashxislar qo'llanilishining umumiy masalalari	40
<i>Akramov Dostonbek Ikromjon o'g'li, Xojaliyeva Sarvinoz Elyorjon qizi</i>	
Oliy ta'lim muassasalari talabalarida kreativ kompetensiyani rivojlantirish pedagogik muammo sifatida ...	44
<i>Asatova Dildora Aslamovna</i>	
Ingliz tili o'qish ko'nikmalarini takomillashtirishda autentik manbalarning roli.....	49
<i>Bekmuratova Nargiza Arislanbayevna</i>	
Insuldan keyingi nutqni tiklashda logopedik reabilitatsiya va nevrologik muolajalar integratsiyasi	52
<i>Boltaboyeva Xurshida Sharofiddinovna</i>	
The Concept of Symbols in Linguoculturology	56
<i>Hamraqulova Gulandom Sodiq qizi</i>	
Buyuk ipak yo'li xalqlari o'rtasidagi pedagogik va madaniy aloqalarning vujudga kelishi.....	59
<i>Mirxalilova Nargiza Akbarovna</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarni bolalarni nutqini o'stirishga bo'lgan kasbiy-pedagogik tayyorgarligini o'stirish	63
<i>Mitaliboyeva Dildora</i>	
Koxlear implantli bolalarning eshituv–nutqiy faolligini oshirishda differensial yondashuv asosida korreksion-pedagogik ish	66
<i>Nartayeva Shahoza Yulchibayevna</i>	
Fasilitatsion yondashuv asosida kichik maktabgacha yoshdagi bolalarda adaptiv ko'nikmalarni rivojlantirishning psixologik-pedagogik mexanizmlari.....	71
<i>Normatova Nilufar Komilovna</i>	
Boshlang'ich sinflarda disgrafiyasi bo'lgan o'quvchilarda yozish kompetensiyalarini shakllantirishning ilmiy-nazariy asoslari (XIX–XXI asrlarda).....	76
<i>Qaxxorova Saidaxon, Mamarajabova Zulfiya</i>	
Raqamli texnologiyalar va onlayn platformalar orqali olimpiya ta'limini rivojlantirish: yoshlar orasida axloqiy va jismoniy madaniyatni oshirish	80
<i>Qodirov Jurabek Mamatsimonovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida sun'iy intellekt bilim va savodxonligini rivojlantiradigan innovatsion jismoniy-interaktiv o'yinlar: pedagogik model.....	83
<i>Quvonova Nodirabegim Shavkat qizi</i>	
“Sab'ai sayyor” asarida qo'llangan onomastik birliklar haqida mulohazalar	87
<i>Gadayev Oybek Yaxshiboyevich, Ravshanova Sharbatoy Rahmatilla qizi</i>	
Ijtimoiy tarmoq shifokorlarining masofaviy konsultatsiyalari shaxs psixikasi va salomatligiga ta'siri	91
<i>Askarova Nargiza Abdivaliyevna, Ravshanova Zarnigor Daminovna</i>	
Talabalar ilmiy dunyoqarashini rivojlantirishda innovatsion ta'lim texnologiyalari va interfaol metodlardan foydalanish.....	95
<i>Satvoldiyev Faxriddin Akbarali o'g'li</i>	
Innovatsion ta'lim texnologiyalari orqali pedagoglarning kreativligini rivojlantirish	99
<i>Saydullayeva Gulasal Umidjon qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar motorikasini rivojlantirishning standart modeli	102
<i>Sirojiddinova Xamidaxon Xasanboy qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning shaxslararo munosabat kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	106
<i>Turg'unova Gulnoza Muhammadjonovna, Xodjiyeva Mahliyo</i>	

Shaxsdagi mehnat motivatsiyasi samaradorligini ta'minlashga xizmat qiluvchi korrelyatsion bog'liqliklar tahlili	109
Xusanov Samariddin Maxmadaminovich	
Auditoriyadan tashqari musiqiy mashg'ulotlarni art-terapiya yordamida tashkil etish asoslari	112
Yarashev Jo'rabek To'rayevich	
Формирование творческого мышления школьников на уроках музыки	117
Габдульманова Ильнура Минисламовна	
Теоретико-методологические основы коллаборативного обучения, кооперативных подходов и интерактивных педагогических методов	119
Жураева Мафтуна Бахтиёр кизи	
Педагогическое колесо как инструмент формирования цифровой компетентности будущих педагогов дошкольного образования.....	124
Урзова М. Б., Усманова У. Б.	
Особенности гражданского воспитания обучающихся в системе "школа-махалла" в Узбекистане ..	130
Хайдаров Шавкат Шамсиддин угли	
Педагогические условия формирования языковой грамотности у учащихся с тяжелыми нарушениями речи.....	135
Юсупова Зулайхо Бахром кизи	
Valeologik tarbiyada o'yin texnologiyalarining ahamiyati.....	139
Berkinova Charos Islomovna	
O'quvchilarda faol fuqarolik kompetensiyasi tushunchasi, mazmuni va shakllanishi	142
Buvorayeva Gulruh Shoikrom qizi	
Boshlang'ich ta'limda STEAM yondashuvi asosida o'qitishning didaktik imkoniyatlari	145
Cho'tboyeva Munisxon Eshpo'lat qizi	
Tabiatga muhabbat: maktabgacha ta'limda milliy qadriyatlar va o'yinlar orqali ekologik tarbiya	150
Ergasheva Umriniso Komilovna	
Zamonaviy ta'lim – talabalar ijtimoiy intellektini shakllantirish omilidir.....	153
Ermatova Gulnoz Pirimovna	
O'zbekistonning eng yangi tarixi fanini o'qitishda pedagogik texnologiyaning o'rni	156
Gazibekova Feruza Hakimovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining raqamli texnologiyalar muhitida tanqidiy va mustaqil fikrlashini rivojlantirish metodikasi	159
Haydarova Feruza Haydar qizi	
Talabalarda ma'naviy-axloqiy fazilatlar va sifatlarni shakllantirish mexanizmi.....	162
Jumanazarova Dilnoza Umurzaqovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kasbga bo'lgan qiziqishlarini shakllantirishda interfaol metodlarni qo'llash texnologiyasi.....	165
Jumayeva Malika Aliyevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarda kasbiy-nutq madaniyatini rivojlantirish.....	168
Lutfetdinova Ra'no Xusnetdinovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik rivojlanishga zamonaviy yondashuvlar va jahon tajribalari ..	172
Masharipova Barno Erkin qizi, Adilbayeva Dilnoza Adilbay qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida til o'yinlari texnologiyalarining nazariy asoslari.....	175
Masharipova Dilfuza Muxammatjon qizi	
Maktabgacha ta'lim tarbiyachisi pedagogik faoliyatining o'ziga xosligi	178
Muhammadiyeva Feruza Turakulovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini og'zaki va yozma nutqini rivojlantirishda aksiologik yondashuvdan foydalanish metodikasi.....	181
Muhiddinova Munira Xayrullayevna	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida matematika fanini o'qitishda raqamli transformatsiya vositalaridan foydalanishning metodik paradigmasi	184
Narzullayeva Sevara Omonovna	
O'qituvchining muloqot madaniyatini shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	187
Nizamova Nodira Paxritdinovna	
Integrativ yondashuv asosida o'quvchilarning nutqiy kompetentligini rivojlantirishning mazmuniy izohlanishi	191
Oysha Qurbonova, Nodira Abduraimova	
Boshlang'ich ta'limda Finlandiya tajribasi	195
Nodira Sherboyeva	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Kutubxonachi kutubxona-axborot xizmati jarayonining yetakchi ishtirokchisi sifatida 198 O'ktam Nosirov
	Pedagogik ta'lim transformatsiyasida talabalarning tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyasi..... 204 Rustamova Shoxista Omonjonovna
	Globallashuv sharoitida axborot-psixologik xavfsizlikni shakllantirish masalalari..... 208 Raxmatjonov Shoxjahon Dilshodbek o'g'li
	Talabalarga ingliz tilini o'qitishning zamonaviy innovatsion texnologiyalari 212 Sa'dullayeva Rushana
	Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish 215 Saidova Dilbar Erkinovna
	Pedagog xodimlarda tolerantlik namoyon bo'lishining determinantlari..... 218 Sattorova Maxliyo Dilmurod qizi
	Kreativ metodlar orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ tafakkur va fikrlashni rivojlantirish 223 Sultonboyeva Baxriniso Ilhomjon qizi
	Artpedagogika texnologiyalaridan foydalanib maktabgacha yoshdagi bolalarda dialogik nutqni rivojlantirish metodikasi 226 Xolmatova Fotima Baxtiyor qizi
	Boshlang'ich ta'limda yashil kompetensiyalarni shakllantirish yo'nalishlari..... 229 Yaqubova Shoira Tog'aymuratovna
	Emotsional intellektni rivojlantirishning nazariy asoslari..... 233 Yarmatov Raxmboy Baxramovich
	Boshlang'ich ta'limda o'quv veb-saytlari orqali til kompetentligini rivojlantirish 239 Zokirova Sohiba Muxtoraliyevna, Muxammadjonova Diyorabonu Muzaffarjon qizi
	Языковые изменения в русском языке XXI века: исследование новых слов, сленга, интернет-коммуникации, влияния англицизмов и глобализации на современный русский язык 242 Марупова Дилфуза Давроновна
	Oliy ta'limda talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyatining maqsad va vazifalari 247 F. R. Xosilova
	Boshlang'ich ta'lim texnologiya darslarida o'quvchilarni tabiiy materiallar bilan ishlashga o'rgatish 251 Kambarov Nodirjon Sattarovich, Nasirjanova Feruzaxon Alixon qizi
	Boshlang'ich ta'limda STEAM yondashuvining qo'llanilishi va uning samaradorligi..... 256 Abdulazizova Yulduz Abdujabbor qizi
	Tabiiy fanlarni o'qitishda STEAM yondashuvi asosida kreativlikni rivojlantirish metodikasi 259 Abdullayeva Dilrabo Fayzulla qizi
	Umumta'lim maktablarida o'quvchilarda shaxs ma'naviy qiyofasini shakllantirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari..... 262 Aliyeva Zuxra Tursunboyevna
	Yosh avlodni madaniy-tarixiy yondashuv asosida tarbiyalashda madaniy-ma'rifiy muassasalarning o'rni.. 265 Aripov Shokirjon Olimovich
	Ta'limda yangi texnologiya: 4K modeli va uni amalga oshirish yo'llari..... 268 Avliyoqulova Nasiba Choriyevna
	Badiiy-tarixiy materiallarni ta'lim jarayoniga integratsiyalashning metodologik asoslari..... 272 Baratov Baxtiyorjon Qodirovich
	Bolaning maktabgacha ta'lim tashkilotiga moslashishida o'yinning roli..... 275 Barno Masharipova Erkin qizi, Zuhrobova Mahliyo Abdulatif qizi
	Boshlang'ich sinf o'qish savodxonligi darslarida integrativ yondoshuvdan foydalanish texnologiyasi 278 Ernazarova Laylo Abdusaitovna, Saidahmadova Gulrux Farrux qizi
	Bo'lajak tarbiyachilarda metarefleksiv fikrlashni rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari 284 Ismailova Nilufar Isroildjanovna
	Semantic and Cross-Cultural Features of Food-Based Idioms in Karakalpak and English Languages..... 289 Jiemuratova Gulistan Koshkinbaevna
	Filolog talabalarida mustaqil fikrlash va qaror qabul qilishni rivojlantirishda metakognitiv yondashuvlarning didaktik mexanizmlari..... 292 Jo'rayeva Dilnoza Ro'zimat qizi
	Rivojlantiruvchi sohalar kompetensiyalariga integratsion yondashuv asosida maktabgacha yoshdagi bolalarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash texnologiyasini rivojlantirish 296 Jo'rayeva Zilola Sayfiddin qizi

Psixologlar kasbiy komponentlarini rivojlantirishda matematik usullardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari.....	302
Kuziyeva Dilnura Dilmurotovna	
O'zbekiston metodik maktabida sotsiolingvistik kompetensiyani shakllantirish bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar tahlili	306
Madaminova Gulzira Gulamkadirovna	
Maxsus pedagogika fanlarini o'qitishning nazariy-metodik asoslari	313
Maqsudova Nodira Alijonovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda metakognitiv ko'nikmalarni rivojlantirishda ertakterapiya texnologiyalaridan foydalanish metodikasi	317
Muxiddinova Dilfuza Sherdor qizi	
Nutq madaniyatini shakllantirishda o'qituvchi nutqining roli.....	320
N. Q. Olimova	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida matematika fanini o'qitishda raqamli transformatsiya vositalaridan foydalanishning metodik paradigmasi	323
Narzullayeva Sevara Omonovna	
O'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirish metodikasi	326
Normirzayeva Maftunaxon Ilyosjon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tadqiqot faoliyatini rivojlantirishda intensiv ta'lim texnologiyalarining metodik asoslari.....	329
Oloqulova Farzona Umedillayevna	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi giperaktiv bolalar bilan ishlashda pedagogik kompetentligini oshirish metodikasi.....	332
Raimqulova Sojida Abdusaid qizi	
Talabalarning tadqiqotchilik kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy asoslari.....	335
Rustamova Shoxista Omonjonovna	
Inklyuziv ta'limni tashkil etishning xorijiy pedagogik amaliyotdagi modellari	339
Sultonova Zarina Uchqun qizi	
Xalq pedagogikasida ertaklarning tarbiyaviy va ma'naviy-ma'rifiy ahamiyati: ma'naviy begonlashuvga qarshi tarbiyaviy omil sifatida.....	343
To'xtasinova Farida Davlatali qizi	
B1 darajadagi talabalar uchun xorijiy tilni o'qitishda audiovizual texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirishning metodik asoslari	347
Toshpulatova Shaxsanam Xolmurodovna	
Kontekstli ta'lim va uning boshlang'ich ta'lim matematikasidagi ahamiyati haqida	350
Umarova Nigora Alisherovna	
Oiladagi psixologik muhitning o'spirinlarda to'liqsizlik kompleksi shakllanishiga ta'siri	353
Xalmuratova Dilorom Abdikarimovna	
Ta'limda faktcheking: misinformatsiya va dizinformatsiyaga qarshi kurashishning pedagogik asoslari	356
Xidirova Maftuna Ithom qizi	
Maktab o'quvchilarini falsafiy va dunyoqarashga tayyorlash omillari	362
Xo'shboqova Farida Komiljon qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq faoliyatini rivojlantirishning lingokognitiv asoslari	370
Xusanova Gulruxsor To'lqin qizi, Aliyeva Muhlis Baxodir qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasini oshirish	374
Zokirova Sohobxon Muxtaraliyevna, Erkinova Nazokatxon Anvarjon qizi	
Эффективность занятий кроссфитом в повышении уровня общей физической подготовленности слушателей института повышения квалификации МВД Республики Узбекистан	377
Албеков Шокир Адилбекович	
Роль торговых и кочевых маршрутов в формировании лингвокультурных заимствований между Хорезмом и Южной Сибирью.....	381
Сатымова Светлана Сатымовна	
Использование искусственного интеллекта в обучении русскому языку как иностранному: проблемы и решения.....	385
Ташева Дилором Салимовна	
Проблемы использования коммуникативного метода в преподавании русского языка студентам	389
Тоджибоева Наргиза Джумабоевна	

Maktab–oila–mahalla hamkorligining qizlar ijtimoiy faolligini oshirishga ta'siri	393
<i>Abdurazoqova Marg'uba Muxammad qizi</i>	
Ta'lim tizimida musiqiy madaniyatni takomillashtirishning metodologik imkoniyatlari.....	397
<i>Asqarova Xurshida A'zamjon qizi</i>	
Maktab biologiya kursini o'qitishda dars va darsdan tashqari mashg'ulotlarning o'zaro bog'liqligi asosida metodologik savodxonlikni shakllantirish.....	404
<i>Azimov Bekjon Ibrohimjon o'g'li</i>	
Oliy ta'lim tizimida iqtidorli talabalar bilan ishlash samaradorligini ta'minlash usullari.....	407
<i>Delov To'liqin Erkinovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarni badiiy asarlarni janriy xususiyatlariga ko'ra izohli o'qishga o'rgatish	410
<i>Gulmira Abdullayeva</i>	
O'zbekiston bokschilarining dunyo reytingida yetakchi o'rinlarni egallashining asosiy omillari	413
<i>Insapov Ismoil Tuychaliyevich</i>	
Improving Learners' Engagement Through Game-Based Techniques in Language Education	416
<i>Ismailova Ma'rifat Bakhrambek kizi</i>	
STEAM yondashuvi boshlang'ich ta'limda ijodiy fikrlashni rivojlantirishning zamonaviy kaliti sifatida	421
<i>Jo'rayeva Nasiba Komil qizi</i>	
O'quvchilarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalashning ijtimoiylashuvi	426
<i>Jo'rayeva Sayyora Vahobjon qizi</i>	
O'smirlarda xarakter aksentuatsiyasining o'ziga bo'lgan ishonch rivojlanishiga ta'sirining psixologik xususiyatlari	429
<i>Jurayev Xaydarjon Odilboyevich</i>	
O'spirinlarda agressiv xulqqa ta'sir qiluvchi omillar	433
<i>Konratbayeva Ayjamal Bazarbayevna</i>	
Rus va o'zbek tillarida chorvachilik terminlarining qiyosiy tahlili.....	436
<i>Kurbanova Guzal Abduraximovna</i>	
Texnologiya darslarida murakkab mexanizmlarni o'qitishning zamonaviy usullari	441
<i>Mamadaliyev Furqat Xolmamatovich</i>	
Umumta'lim maktab o'qituvchilarining sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish madaniyatini shakllantirish usullari	446
<i>Mamatova Fazilat Ixtiyorovna, Xolmirzayeva Zebo Ravshan qizi</i>	
Nutqda badiiy tasviriy vositalardan foydalanish yo'llari.....	450
<i>Murodova Farangis G'anisherovna</i>	
Kichik yoshdagi o'quvchilarning yozma savodxonligini oshirish yo'llari.....	454
<i>N. Abduvaliyeva, M. Odinajonova</i>	
Kichik maktab yoshidagi nutqida nuqsoni bo'lgan bolalar shaxslararo munosabatini korreksiyalashda ertak terapiyasidan foydalanish	458
<i>Nig'matova Nodirabegim Lutfillo qizi</i>	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish	463
<i>O'rinova Ro'zigul Jumanazar qizi</i>	
Voleybol o'yinida blok qo'yish texnikasini o'rgatishda yangi pedagogik yondashuvlar	467
<i>Qambarov Kozimjon</i>	
Texnik yo'nalishda tahsil olayotgan talabalarga ingliz tilini o'qitishning yangi texnologiyalari	472
<i>Babayeva Gulnozaxon Latibjonovna</i>	
Maktabgacha ta'lim sifatini oshirishda pedagog malakasining roli	481
<i>Davlatova Dildora Nuriddinovna</i>	
Talabalarda sog'lom turmush tarzini rivojlantirishning pedagogik tamoyillari	485
<i>Davronov Nurzod Ismoilovich</i>	
Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar: toifalari va tasniflash mezonlari	490
<i>Djurayeva Sohiba Barat qizi</i>	
Blum taksonomiyasiga asoslanib boshlang'ich sinf o'quvchilarining og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish usullari.....	495
<i>Husenova Aziza Sharipovna</i>	
Tabiiy fan darslari jarayonida o'quvchilarda loyihaviy ishlarni tashkil etish ko'nikmasini shakllantirish	498
<i>Matniyazova Diyora Jumanazarovna</i>	
Boshlang'ich ta'limni modernizatsiya qilishning asosiy yo'nalishlari: innovatsion taraqqiyot, metodik yangiliklar va istiqbollari	501
<i>Nazarova Mohigul Akmalovna, Asatova Mashhura Asomiddin qizi</i>	

Kasbiy pedagogikani shakllantirish va rivojlantirish masalalari	506
<i>Sanaqulov Xamroqul Rizaqulovich</i>	
O'qituvchining shaxsiy fazilatlarini va suggestiv kompetentligining o'zaro bog'liqligi	513
<i>Shermatova Manzura Ikromjanovna</i>	
Tez qalamchizgilarda innovatsion texnologiyalarni qo'llash tajribasi	518
<i>Suyunov Navro'z Alisher o'g'li</i>	
Kognitiv tilshunoslik asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini rivojlantirish	523
<i>Teshabiyev Dilmurod Raxmadjonovich, Madazimova Muxlisa Abdurashid qizi</i>	
Kombinatorik masalalar asosida ijodiy topshiriqlarni tuzish va ularning o'quvchilarga ta'siri	526
<i>Toshboyeva Saida Rahmonberdiyevna, Yusupova Latofat Abduqodir qizi</i>	
Linguodidactic Foundations for Enhancing Professional Competence in Practice-Oriented Language Education	530
<i>Uktamova Navruza Botir qizi</i>	
Audiovizual usul qo'llanilganda o'quvchilarning til ko'nikmalaridagi o'zgarishlarni baholash	535
<i>Umarov Aziz Avazovich</i>	
Ona tili – ART texnologiya va kreativlik fanida so'z san'atining omili sifatida	540
<i>X. Sanaqulov, Sh. Nurmatova</i>	
Etnopedagogik yondashuvning boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiylashuv jarayoniga ta'siri	543
<i>Xamroqulova Xilola Qosimjon qizi</i>	
Ajdodlarimiz o'g'itlari asosida o'quvchi-yoshlarda axloqiy sifatlarni shakllantirish texnologiyasi	547
<i>Xatamova Nilufar Xaydarovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ o'qish madaniyatini rivojlantirishda generativ sun'iy intellekt texnologiyalarining didaktik imkoniyatlari	550
<i>Xayitova Firuza Abdullayevna</i>	
Rivojlangan mamlakatlarda maktabgacha ta'limning mazmuni va tarixiy taraqqiyoti	554
<i>Yoziyeva Umida Lutfullayevna</i>	
O'quv vaziyatlarini loyihalash orqali talabalar o'quv faolligini oshirish	558
<i>Zakirova Dilfuza Sayidolimovna</i>	
O'quvchilar orasida jismoniy faollikni oshirish uchun yangi ilmiy yondashuvlar	561
<i>Zaynobidinov Dilshodbek Qobilovich</i>	
Активные методы обучения как коммуникационная основа современного урока	566
<i>Ахмедова Мукаддас Ходиматовна</i>	
Инклюзия как путь к равным возможностям: развитие системы образования Узбекистана	570
<i>Баротова Шохсанам Бахтиёр кизи, Мауш Ребия Джамshedовна, Мурадова Дилфуза Махмудовна</i>	
“Qurilish konstruksiyalari” fanini o'qitishda kasbiy-amaliy kompetentlikni rivojlantirish	576
<i>No'manova Soxiba Ergashboyevna</i>	
Креативный педагогический подход в музыкально-теоретических и практических занятиях по искусству макама	582
<i>Нурматова Фируза Муминовна</i>	
Система упражнений по методике обучения средствам речевой выразительности узбекского языка	587
<i>Фаттахова Д. А.</i>	
Oliy ta'limda kompetensiyaga asoslangan o'qitish modellari	592
<i>Ernazarov Alisher Ergashevich, Chinqulova Gulmehra</i>	

NUTQDA BADIY TASVIRIY VOSITALARDAN FOYDALANISH YO'LLARI

Murodova Farangis G'anisherovna

Alfraganus Universiteti "Pedagogika" kafedrası v.b. dotsenti,
Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya: Maqolada nutqning ta'sirchanligini oshirishda badiiy tasviriy vositalarning o'ri va ulardan samarali foydalanish yo'llari yoritiladi. Tadqiqotda og'zaki va yozma nutqda qo'llaniladigan metafora, tashbeh, kinoya, majoz, epitet hamda boshqa badiiy vositalarning lingvistik xususiyatlari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Nutq madaniyatini rivojlantirishda badiiy ifoda vositalarining ahamiyati, shuningdek ularning pedagogik va kommunikativ funksiyalari ko'rib chiqiladi. Maqolada badiiy tasviriy vositalardan o'quvchilarning nutq ko'nikmalarini shakllantirish jarayonida foydalanish imkoniyatlari va bu vositalarning didaktik ahamiyati ochib beriladi. Tadqiqot natijalarida nutqni boyitish va ta'sirchan qilishda badiiy vositalarning o'ziga xos xususiyatlari, ularni tanlash mezonlari hamda qo'llash tamoyillari ilmiy asoslarda bayon etiladi.

Kalit so'zlar: badiiy tasviriy vositalar, nutq madaniyati, metafora, tashbeh, kinoya, nutq ko'nikmalari, kommunikativ kompetensiya, til ta'limi, badiiy ifoda, og'zaki nutq.

Abstract: The article examines the role of artistic and figurative devices in enhancing the expressiveness of speech and explores effective ways of using them. The study provides a linguistic analysis of metaphors, similes, irony, metonymy, epithets, and other stylistic devices employed in both oral and written discourse. It highlights the significance of expressive means in the development of speech culture, as well as their pedagogical and communicative functions. The article also reveals the didactic potential of artistic and figurative devices in the process of developing students' speech skills and discusses practical approaches to their integration into teaching. The research findings substantiate the specific features of figurative devices in enriching and intensifying speech, and outline the criteria for their selection and the principles of their appropriate use.

Key words: figurative devices, speech culture, metaphor, simile, irony, speech skills, communicative competence, language education, expressive means, oral speech.

Аннотация: В статье рассматривается роль художественно-изобразительных средств в повышении выразительности речи и раскрываются пути их эффективного применения. В исследовании анализируются лингвистические особенности метафоры, сравнения, иронии, метонимии, эпитета и других выразительных средств, используемых в устной и письменной речи. Подчеркивается значение художественно-изобразительных средств в развитии культуры речи, а также их педагогические и коммуникативные функции. В статье освещаются возможности использования данных средств в процессе формирования речевых навыков учащихся и раскрываются их дидактические возможности. Результаты исследования обосновывают специфические особенности выразительных средств в обогащении речи, критерии их отбора и принципы применения.

Ключевые слова: художественно-изобразительные средства, культура речи, метафора, сравнение, ирония, речевые навыки, коммуникативная компетенция, языковое обучение, художественная выразительность, устная речь.

KIRISH

Nutq insonning ijtimoiy faoliyatida muhim ahamiyatga ega bo'lgan murakkab psixologik jarayondir. Uning yordamida fikrlar, his-tuyg'ular va maqsad–niyatlar ifodalanadi. Zamonaviy tilshunoslik fanida nutqning nafaqat informatsion, balki emotsional–ekspressiv funksiyasi ham alohida ilmiy e'tibor qozongan. Nutqning ta'sirchanligini ta'minlash, uni boy, mazmunli va ifodali qilish uchun badiiy tasviriy vositalardan o'rinli foydalanish zarur. Ushbu vositalar nafaqat badiiy adabiyotda, balki kundalik muloqot, ilmiy-ommabop matnlar va publitsistik nutqda ham keng qo'llaniladi.

Badiiy tasviriy vositalar tilning boy imkoniyatlarini namoyon etadi, fikrni aniq, lo'nda va ta'sirchan shaklda yetkazishga xizmat qiladi hamda tinglovchi yoki o'quvchida emotsional javob uyg'otadi. Bu vositalardan o'rinli foydalanish nutq madaniyatining muhim ko'rsatkichlaridan biridir. Shu bilan birga, badiiy ifoda vositalarini

o'rganish va ularni amaliyotda to'g'ri qo'llay olish ko'nikmasini shakllantirish til ta'limining dolzarb vazifalaridan sanaladi.

Tadqiqotning maqsadi nutqda badiiy tasviriy vositalardan foydalanish yo'llarini ilmiy jihatdan tahlil qilish, ularning kommunikativ va didaktik imkoniyatlarini aniqlash, shuningdek badiiy vositalarning nutq ko'nikmalarini rivojlantirishdagi amaliy ahamiyatini asoslab berishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Nutqda badiiy tasviriy vositalardan foydalanish masalasi tilshunoslik, stilistika va nutq madaniyati soha-larida keng o'rganilgan. Metafora, tashbeh, kinoya, metonimiya, epitet, giperbola kabi badiiy birliklarning lingvo-poetik mohiyati va nutqni estetik boyitishdagi o'rni turli ilmiy manbalarda atroflicha tahlil qilingan.

Hojiyev A.ning "Tilshunoslik terminlarining izohli lug'ati" hamda Nurmonov A. va hammualliflarning "Hozirgi o'zbek adabiy tili" asarlarida badiiy vositalarning lingvistik xususiyatlari, matn hosil qilishdagi vazifalari va ekspressivlikni ta'minlashdagi roli yoritiladi. To'xtaboyev O. va Azizov O.ning "Nutq madaniyati asoslari" asarida badiiy ifoda vositalarining nutq madaniyatini shakllantirishdagi ahamiyati, muloqot samaradorligiga ta'siri ilmiy asoslangan. Abdullayeva M.J.ning izlanishlarida stilistik figuralarning pedagogik jarayon uchun ahamiyati ta'kidlanadi.

Qurbonova M.M.ning "Badiiy matnning lingvistik tahlili" asari badiiy vositalarning matn tuzilishidagi funk-siyasi, obrazlilikni shakllantirish mexanizmlari haqida muhim nazariy ma'lumot beradi. Rus tilshunosligidagi Rozental D.E., Golub I.B., Kojina M.N., Valgina N.S. kabi olimlarning stilistika bo'yicha tadqiqotlarida badiiy vositalarning ekspressivlik va uslubiy tizimdagi o'rni chuqur tahlil qilingan. Xazagerov G.G. va Lobanov I.B.ning "Ritorika" asarida esa badiiy vositalarning notiqlik san'atidagi ahamiyati ochib beriladi. V.V. Vinogradovning fundamental ishlari poetik nutqning obrazlilik mexanizmlarini ilmiy asoslaydi.

Pedagogik yondashuvda Mengliev B., Boqiyeva G. va Azizov O.ning "Ona tili o'qitish metodikasi" asarida badiiy vositalarni o'rgatishning didaktik ahamiyati va o'quvchilarning nutq ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni bo'yicha metodik tavsiyalar berilgan.

Umuman olganda, ilmiy adabiyotlar tahlili badiiy tasviriy vositalarning lingvistik, stilistik va pedagogik jihatdan dolzarbligini ko'rsatadi hamda ushbu maqolada ko'tarilgan masalaning ilmiy asoslarini mustahkam-laydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Badiiy tasviriy vositalar – tilning ifodaviyligini oshiruvchi, predmet va hodisalarni ta'sirli, jonli hamda obrazli tasvirlashga xizmat qiluvchi maxsus til birliklari va stilistik usullardir. Tilshunoslikda ushbu vositalar ikki katta guruhga ajratiladi: troplar va stilistik figuralar. Troplar so'zlarning ko'chma ma'nosiga asoslangan bo'lib, ularga metafora, tashbeh, kinoya, metonimiya, sinekdoxa, giperbola, litota kabi badiiy vositalar kiradi. Stilistik figuralar esa nutq qurilishining o'ziga xos usullarini ifodalaydi va ular jumla tuzilishi hamda so'zlarning joylashish tartibi bilan bog'liq bo'ladi.

Nutq madaniyati nazariyasida badiiy tasviriy vositalarning kommunikativ funksiyasi alohida e'tirof etiladi. Ushbu vositalar nutqni estetik jihatdan boyitadi, muloqotning samaradorligini oshiradi, mazmunni yanada aniqlashtiradi va o'quvchi yoki tinglovchining nutqni idrok etish jarayonini yengillashtiradi. Badiiy vositalar murakkab tushunchalarni sodda va tushunarli shaklda ifodalashga, abstrakt g'oyalarni konkret obrazlar orqali yoritishga yordam beradi. Shu bilan birga, ular tinglovchining e'tiborini jalb qiladi, nutqning ta'sirchanligini kuchaytiradi va esda qolarli bo'lishiga xizmat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Pedagogik adabiyotlarda badiiy tasviriy vositalarni o'rgatishning didaktik ahamiyati keng yoritilgan. O'quv-chilarning nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda ushbu vositalarni o'zlashtirish muhim o'rin tutadi. Chunki badiiy vositalardan foydalanish o'quvchilarning tasavvur doirasini kengaytiradi, ijodiy fikrlashini faollashtiradi, til sezgisini kuchaytiradi va badiiy didini shakllantiradi. Shu bilan birga, badiiy vositalarni o'rinli qo'llash o'quv-chining umumiy madaniy saviyasi va nutqiy kompetensiyasining muhim ko'rsatkichidir.

Metafora. Metafora nutqda eng keng tarqalgan va kuchli ta'sirchanlikka ega badiiy vositalardan biridir. U predmet yoki hodisaning nomini o'xshashlik asosida boshqa predmet yoki hodisaga ko'chirish orqali hosil bo'ladi. Metafora fikrni lo'nda, ifodali va emotsional ta'sirga ega tarzda yetkazishga xizmat qiladi. Masalan, "vaqt oqadi", "umr bahori", "ilm nuri" kabi iboralar orqali abstrakt g'oyalar konkret obrazlar vositasida yoritiladi. Metaforadan foydalanish tinglovchining tasavvurini faollashtiradi va murakkab fikrlarni soddalashtirib tushunarli qiladi.

Tashbeh. Tashbeh ikki predmet yoki hodisaning o'xshash belgilarini qiyoslash asosida ifodalovchi badiiy vositadir. U "kabi", "singari", "dek", "monand", "o'xshash" kabi so'zlar orqali amalga oshadi. Tashbeh tasvirlangan predmetning muayyan jihatlarini yorqinroq namoyon etadi va nutqqa jonlilik bag'ishlaydi. Masalan, "qor singari oq", "bulutdek engil", "temir kabi qattiq" iboralari fikrning aniq va obrazli tarzda ifodalanishiga xizmat qiladi.

Kinoya. Kinoya bilvosita, ko'pincha qarama-qarshi ma'noda fikr bildirish orqali yuzaga keladigan badiiy vositadir. U nutqqa ingichka, ta'sirchan va mantiqiy urg'u beradi. Masalan, "Sening aqling-u!", "Yaxshi qilding-a!" kabi iboralarda mazmun yuzaki ko'rinishdan farqli tarzda ifodalanadi. Kinoya tinglovchining tafakkurini faollashtiradi va nutqni mazmunan boyitadi.

Metonimiya. Metonimiya bir predmet nomining boshqa predmetga real bog'liqlik asosida ko'chirilishi orqali yuzaga keladi. Masalan, "idish yuvish" (aslida idishdagi taomni yuvish), "kitob o'qish" (kitobdagi matnni o'qish) kabi iboralar metonimiya namunalaridir. Metonimiya nutqni ixcham, tabiiy va mantiqan bog'liq tarzda ifodalashga imkon yaratadi.

Epitet. Epitet predmet yoki hodisaning muhim belgilarini ta'kidlab beruvchi badiiy aniqlovchidir. U nutqqa rang-baranglik, emotsional bo'yoq va obrazlilik qo'shadi. Masalan, "yashil osmon", "oltin qo'llar", "fayz olam" kabi birikmalar tasvirning jonliligini kuchaytiradi.

Giperbola. Giperbola predmet yoki hodisaning belgilarini bo'rttirib ko'rsatishga asoslangan badiiy vositadir. U kuchli emotsional ta'sir uyg'otish uchun qo'llaniladi. Masalan, "ming marta aytdim", "dunyo yi tomosha" kabi ifodalar orqali predmetning muhim jihati kuchaytiriladi. Biroq giperboladan oqilona va o'rinli foydalanish zarur.

Badiiy tasviriy vositalardan samarali foydalanish uchun bir qator metodik tamoyillarga amal qilish lozim. Birinchidan, o'rinlilik tamoyili – badiiy vosita nutq mazmuniga, vaziyatga va auditoriyaning saviyasiga mos bo'lishi kerak. Ikkinchidan, o'lchovlilik tamoyili – ortiqcha tasvir vositalari nutqni sun'iy lashtiradi, shuning uchun ularni me'yor doirasida qo'llash muhimdir. Uchinchidan, tushunarlilik tamoyili – qo'llanilgan badiiy vositalar tinglovchi uchun ravshan bo'lishi talab etiladi.

Og'zaki nutqda badiiy vositalardan foydalanish yozma nutqdan farq qiladi. Og'zaki nutqda tabiiylik va spontanlik ustuvor bo'lgani bois sodda, tushunarli va tez idrok etiladigan badiiy vositalar afzal sanaladi. Yozma nutqda esa muallif matnni puxta tahlil qilib, murakkab badiiy vositalardan samarali foydalanish imkoniga ega bo'ladi.

Pedagogik jarayonda badiiy tasviriy vositalardan o'rinli foydalanish ta'lim samaradorligini oshiradi. O'qituvchi metafora, tashbeh va obrazli misollardan foydalanib, murakkab mavzularni sodda, yengil va tushunarli qiladi. Shuningdek, o'qituvchining nutq madaniyati o'quvchilar uchun namuna bo'lib xizmat qiladi va ular badiiy nutq elementlarini amaliy ko'nikma sifatida o'zlashtiradilar.

Badiiy tasviriy vositalarni o'rgatish jarayoni bosqichma-bosqich tashkil qilinadi. Dastlab o'quvchilar badiiy matnlarni tahlil qilish orqali turli badiiy vositalar bilan tanishadilar. Keyingi bosqichda ularni tanib olish, izohlash va qo'llash bo'yicha mashqlar bajariladi. Yakuniy, ijodiy bosqichda esa o'quvchilar mustaqil ravishda badiiy vositalardan foydalanib matnlar yaratadilar.

Nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda badiiy vositalarning pedagogik ahamiyati beqiyosdir. Ular o'quvchilarning lug'at boyligini kengaytiradi, ko'chma ma'nolarni anglash qobiliyatini rivojlantiradi, ijodiy fikrlashni rag'batlantiradi va nutq madaniyatini shakllantiradi.

Til darslarida badiiy vositalarni o'rgatishda turli didaktik usullar – matn tahlili, mazmuniy izoh berish, mashq va topshiriqlar, ijodiy yozuv ishlari qo'llanishi mumkin. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari, xususan multimediya vositalari, interaktiv topshiriqlar, elektron matnlar o'quvchilarning qiziqishini oshiradi va o'rganish jarayonining samaradorligini ta'minlaydi. Bundan tashqari, kommunikativ yondashuv asosida o'qitish – badiiy vositalarni real muloqot vaziyatlarida qo'llash – o'quvchilarda mustahkam ko'nikmalarni shakllantirishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Nutqda badiiy tasviriy vositalardan foydalanish nutq madaniyatining muhim va ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi. Ushbu vositalar nutqni boyitadi, uni ta'sirchan va mazmunan aniq qiladi, muloqot jarayonining samaradorligini oshiradi. Metafora, tashbeh, kinoya, epitet va boshqa badiiy ifoda vositalari murakkab fikrlarni sodda, tushunarli va obrazli tarzda yetkazishga xizmat qiladi, shuningdek tinglovchida emotsional javob uyg'otadi.

Badiiy tasviriy vositalardan samarali foydalanish uchun o'rinlilik, o'lchovlilik va tushunarlilik tamoyillariga qat'iy amal qilish zarur. Nutq vaziyati, maqsad va auditoriya xususiyatlarini inobatga olgan holda badiiy vositalarni tanlash nutqning ta'sir kuchini oshiradi va uning ifodaviyligini mustahkamlaydi.

Til ta'limi jarayonida badiiy tasviriy vositalarni o'rgatish o'quvchilarning nutq ko'nikmalarini rivojlantirish, ijodiy fikrlashni shakllantirish va ularning umumiy madaniy saviyasini yuksaltirishda samarali vosita hisobla-

nadi. O'qitish jarayonining bosqichma-bosqich tashkil etilishi, turli didaktik metodlardan foydalanish hamda zamonaviy ta'lim texnologiyalarini qo'llash badiiy vositalarni o'zlashtirishda yuqori natijalar beradi.

Nutqda badiiy vositalardan to'g'ri va o'rinli foydalanish insonning intellektual va madaniy rivojlanganligining muhim mezonidir. Mazkur ko'nikmani shakllantirish uzluksiz jarayon bo'lib, u maktab davridagi maxsus ta'limni, shuningdek shaxsning doimiy ravishda o'z ustida ishlashi va nutq madaniyatini takomillashtirib borishini talab qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Hojiyev A. Tilshunoslik terminlarining izohli lug'ati. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2002. – 398 b.
2. Mengliev B., Boqiyeva G., Azizov O. Ona tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2010. – 352 b.
3. Nurmonov A., Muxtorov J., Shodmonov Sh. Hozirgi o'zbek adabiy tili. – Toshkent: O'qituvchi, 2008. – 390 b.
4. Rahmatullayev Sh. O'zbek tilining etimologik-semantik lug'ati. – Toshkent: Universitet, 2000. – 300 b.
5. Sarimsoqov B., Bozorboyev A. O'zbek tilidan darslar. – Toshkent: O'qituvchi, 2005. – 271 b.
6. To'xtaboyev O., Azizov O. Nutq madaniyati asoslari. – Toshkent: Fan, 2009. – 256 b.
7. Abdullayeva M. J. Nutq madaniyati va uslubiyat asoslari. – Toshkent: Tafakkur, 2015. – 188 b.
8. Qurbonova M. M. Badiiy matnning lingvistik tahlili. – Toshkent: Akademnashr, 2012. – 215 b.
9. Розенталь Д. Э., Голуб И. Б. Секреты стилистики. – Москва: Айрис-пресс, 2004. – 208 с.
10. Голуб И. Б. Стилистика русского языка. – Москва: Айрис-пресс, 2010. – 448 с.
11. Кожина М. Н. Стилистика русского языка. – Москва: Просвещение, 2008. – 464 с.
12. Валгина Н. С. Теория текста. – Москва: Логос, 2003. – 280 с.
13. Хазагеров Г. Г., Лобанов И. Б. Риторика. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2004. – 384 с.
14. Виноградов В. В. О языке художественной прозы. – Москва: Наука, 1980. – 360 с.
15. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. – Москва: Советская энциклопедия, 1966. – 608 с.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.